

DİĞER HAKEMLİ ARAŞTIRMA MAKALELERİ / Other Peer-Reviewed Research Articles

Radikal Simülasyonculuk Ekseninde Halk Psikolojisinin Nörobiyolojiye İndirgenebilirliği

Emre Arda ERDENK*

Makale Geliş / Received: 11.12.2023
Makale Kabul / Accepted: 21.12.2023

Öz

Zihin felsefesinde, indirgemecilik görüşü son yüzyılda en fazla kabul gören görüşlerden biridir. Zihinsel kavramları fiziksel kavramlara indirgemek için birkaç farklı girişim bulunmaktadır. Bu tartışmada en dikkat çekici görüş, zihinsel bir kavramın hiçbir şekilde fiziksel kavramlara indirgenemez olması durumunda, bu kavramın boş bir kavram olduğunu ve eninde sonunda anlamsız bir terim olarak ortadan kaldırılacağını savunan eleyici materyalizmdir. Eleyici materyalizm görüşünün önde gelen isimlerinden Churchlandlar, inançlar ve arzular gibi gündelik zihinsel kavramlarımızın bu türden anlamsız kavramlar olduğunu iddia etmektedir. Bu zihinsel kelime dağarcığını açıklayan teorisinin günün sonunda nörobiyolojiye indirgeneceğini ve zihinsel durumlarımız hakkında sahibi bir halk teorisi olamayacağını iddia etmektedirler. Bu makalede, Churchlandlar haklı olarak halk psikolojisini açıklayan teori-teori görüşüne karşı çıkıyor olsalar bile, diğer bir alternatif görüşün, yani simülasyon görüşünün, onların teori-teori görüşüne yönelik itirazlarına karşı bağımsızlık kazanabileceğini savunacağım. Nihayetinde bu makale, Churchlandların halk psikolojisine yönelik eleyici materyalist iddialarının yalnızca zihnin teori-teori görüşüyle sınırlı olduğunu ve bu görüşe dayandığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Durumlar, Ayna Nöronlar, Eleyici Materyalizm, P. & P. Churchland, Robert Gordon, Alvin Goldman.

* Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, eerdenk@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1532-9936.

Künye: ERDENK, Emre Arda, (2023). Radikal Simülasyonculuk Ekseninde Halk Psikolojisinin Nörobiyolojiye İndirgenebilirliği, *Dört Öge*, 24, 121-139. <http://dergipark.gov.tr/dortoge>.

Reducibility of Folk Psychology to Neurobiology by Means of Radical Simulationism

Abstract

In philosophy of mind reductionism is one of the most overly accepted view in the last century. There are several different attempts to reduce mental concepts to physical concepts. In this debate the one most striking view is eliminative materialism, for which, if a mental concept is in no sense reducible to physical concepts, then it is an empty concept, which is going to be eventually eliminated as a meaningless term. Churchlands as the leading figures of eliminativist view claim that our everyday mental concepts such as beliefs and desires are in this sort. They claim that the theory that explains this mental vocabulary is going to be reduced to neurobiology and there will be no folk theory about our mental states. In this paper, I will be arguing that even if Churchlands are rightly arguing against the theory-theory view of folk psychology, one other alternative view –namely the simulation view– could be immune to their objections to the theory-theory view. Ultimately, this paper is meant to show that Churchlands eliminativist claims against folk psychology are only limited to and based on the theory-theory view of the mind.

Keywords: Mental states, Mirror Neurons, Eliminative Materialism, P. & P. Churchlands, Robert Gordon, Alvin Goldman.

Giriş

Çağdaş zihin kurumları son yüz yılda davranışçılık ve onaylacılık gibi mantıkçı pozitivist paradigmanın öncü görüşleri ile başladığı serüvende, indirgemecilik (tip özdeşliği), işlevselcilik ve eleyici materyalizm gibi kuramlarla karşımıza çıkmaktadır. İndirgeme fikrinin zihin tartışmalarında popülerliğinin artması ile zihin durumlarının beyin durumları ile açıklanmasının yeterli olacağı fikri halen zihin felsefesinin en çok benimsenen prensiplerinden biridir. Bu indirgeme prensibinin özel bir türevi olarak nitelendirebileceğimiz eleyici materyalist zihin anlayışına göre bir zihin durumu eğer sahici ise bir beyin durumundan ibaret olmalıdır ve herhangi bir beyin durumuna üstgelimlenmeyen (*superveniene on*) zihin durumları sahici değildir ve zihin teorimizden elenmelidir. Nihayetinde eleyici materyalizme göre zihin ilkece nörobiyolojik açıklama ile tüketilebilecek bir kavramdır ve nörobiyolojiye indirgenemeyecek zihinsel nitelikler açıklanma süreçlerinde elenecektir.

Eleyici materyalizm, genel duruşu itibarıyla, halk psikolojisi teorisinin açıklayıcı gücünden şüphe eder ve halk psikolojisi açıklamalarında kullanılan malzemenin (inançlar, arzular, umutlar gibi önermesel durumlar) zihinsel durumlara ve genel olarak beynin iç mekanizmalarına dair anlayışımızı yanlış yönlendirdiğini ileri sürer. Kısaca ifade etmek gerekir ise halk psikolojisi ya da halk psikolojik açıklamalar bireylerin kendilerine ve başkalarına dair psikolojik durumları açıklamak

için ortaya koydukları naif psikoloji teorileridir. Örneğin, karşımızda ağlayan ve elinde kırık bir oyuncak tutan bir çocuk gördüğümüzde çocuğun üzgün olduğu yönünde onun zihin durumuna dair bir açıklama ortaya koyarız. Bu açıklama elbette ki profesyonel bir psikolog görüşü sayılamaz ve bu nedenle de naif, folklorik, alışkanlığa dayanan ve halk psikolojik bir açıklamadır. Literatürde eleyici materyalizmin ele aldığı temel endişeler, halk psikolojisinin işlevselci açıklamalarına ve zihin-beden ilişkisinin düalist açıklamalarına (hem töz hem de nitelik düalizmine) atıfta bulunmaktadır. Halk psikolojisine dair felsefi programın karşıtları olan Patricia ve Paul Churchland, halk psikolojisinin yanıltıcı bir teori olduğu ve yeni nörobiyolojik teorinin ihtiyaçlarını karşılayamayacağı konusunda hemfikirdir. Sonuç olarak, her ikisi de zihne dair halk psikolojisi teorisinin ortadan kaldırılması gerektiği sonucuna varmaktadır.

Patricia Churchland *Nörofelsefe*'de (1989) halk psikolojisinin nörobiyolojik teoriye indirgenebilirliğini tartışmaktadır. *Nörofelsefe*'nin 7. bölümünde, halk psikolojisinin -kendi anlayışına göre- nörobiyolojik bir teoriye indirgenemeyeceği ve dolayısıyla belki de ortadan kaldırılması gerektiği sonucuna varır. Argümanının temel amacı, insanların zihinsel durumları kendilerine ve başkalarına nasıl atfettiklerini açıklarken iç gözlemin kullanımıyla ilgilidir. Bu durumda, iç gözlemsel verilerin epistemolojik muğlaklığıyla ilgili iç gözlemin “dolaysızlık” sorunu, Churchland'a göre, halk psikolojisinin bir indirgeme adayı olmasını imkânsız kılmaktadır.

Bu argümana bir tamamlayıcı olarak, Paul Churchland (1981; 1988) da benzer bir tablo çizmektedir. Tartışmasında, özellikle de 1981 tarihli makalesinde, halk psikolojisine üç eleştiri yöneltmektedir. Buna göre, halk psikolojisinin açıklayıcılık açısından başarısızlıkları vardır. O'na göre diğer bilimsel teorilere indirgenemezliği ve bilimsel açıklamalarda pasif kalması halk psikolojisini ölümcül kılmaktadır. Bunları göz önünde bulundurarak Paul Churchland da halk psikolojisi teorisinin ortadan kaldırılması gerektiği sonucuna varır.

Her iki Churchland da halk psikolojisini bir teori gibi işleyen bir model olarak ele almakta ve bunun neden böyle olduğuna dair gerekçeler sunmaktadır. Daha spesifik olarak, ele aldıkları açıklama halk psikolojisinin teori-teori açıklamasıdır. Halk psikolojisini bir teori olarak değerlendirmeye yönelik bu zorlu strateji, benimsenebilecek basit bir bakış açısıdır. Ancak, bu makalenin ana hedeflerinden biri olarak, halk psikolojisini yalnızca teori-teori yorumu üzerinden değerlendirmekle sınırlı değiliz. Aksine ve buna ek olarak, halk psikolojisini naif zihin teorisinin farklı bir yorumu olan bir simülasyon teorisi olarak görme olasılığı da bulunmaktadır.

Naif zihin teorisinin bir simülasyon mekanizması olarak alternatif yorumunun varlığı, bu makalenin motivasyonunu artırmaktadır. Bu makalenin altında yatan merak, Churchlandların teori-teori için teşhis ettiği zorlu perspektifin simülasyon alternatifi için uygun olmayabileceğidir. Başka bir deyişle, zihne dair simülasyon teorisi, eleyici materyalizmin ortaya koyduğu ölümcül tehditleri bypass edebilir ve nörobiyolojik bir açıklamaya indirgenme yolunda kendine bir yer bulabilir. Ancak bu sonuca varabilmemiz için simülasyon görüşünün teori-teori görüşünün aksine Churchlandların eleştirilerine nasıl cevap verebileceğini incelememiz gerekmektedir.

Bunlar aracılığıyla, bu makalede, zihne dair simülasyon teorisini savunan belirli bir görüşün, teori-teorinin karşılaştığı sorunların üstesinden gelebileceğini iddia edeceğim. Bu görüş Robert Gordon'un radikal simülasyonculuğudur. Bu makalede amacım, Churchlandların teori-teori açıklamasına karşı çıkarak kendi pozisyonlarında yanlıtıcı olduklarını göstermek değil, aynı itirazları radikal simülasyonculuk için ileri süremeyeceklerini iddia etmektir. Ayrıca radikal simülasyon görüşünün aksine, Alvin Goldman'ın iç gözleme dayalı simülasyon görüşünün de teori-teori görüşüyle benzer sebeplerle eleyici materyalist süzgeçten geçemeyeceğini göstermeye çalışacağım. Bu durum, simülasyonculuk alanındaki tüm açıklamaların nörobiyolojiye indirgenemeyeceğini gösterecektir.

Makalenin uzunluğunu kısaltmak adına Churchlandların teori-teori açıklamasına yönelttikleri itirazlara dair açıklamalarımı kısa tutmayı tercih edip doğrudan bu eleştirilerin gerekçeleri açısından bir tartışmasını ortaya koymayacağım. Sadece Churchlandların halk psikolojisi hakkındaki endişe ve eleştirilerinin altını çizip; halk psikolojisinin bir teori mi yoksa bir simülasyon mekanizması mı olduğu konusuna değinmeyeceğim. Böyle bir konu başka bir makalede ele alınabilir ama ne yazık ki bu makalede değil. Dolayısıyla, benim temel iddiam şu koşullu hipoteze dayanmaktadır: *Eğer Gordon'un radikal simülasyonculuğu halk psikolojisi için iyi bir açıklama ise, o zaman eleyici materyalizm onu indirgemeye ya da elimine etmeye karar vermelidir.* Nihayetinde benim iddiam, halk psikolojisine dair simülasyon teorisinin Gordon tipi radikal versiyonunun indirgenebilir bir görüş olarak kabul edilmesi gerektiği ve Churchlandların teori-teori açıklaması için önerdiği kadar kolay bir biçimde elenebileceğinin söylenemeyeceğidir. Bu koşullu durum ışığında, teori-teorinin bize tam olarak ne önerdiği konusuna da değinmeyeceğim. Bu yine buradaki ana konudan uzak kalacak ve bir başka makalenin konusu olabilecek niteliktedir. Nihayetinde, sadece bu iki simülasyoncu açıklamayı ortaya koyarak bunlardan Gordon'un modelinin teori-teori görüşü gibi elenmesinin onaylanamayacağını tartışacağım.

1. Churchlandların Halk Psikolojisini Ortadan Kaldırma Çabası

Çalışmanın bu bölümünde Churchlandların teori-teori açıklaması olarak halk psikolojisi hakkında ne düşündüğünü ve onu nasıl eleştirdiğini özetleyeceğim. Bunu yaparak, öncelikle simülasyon teorisini Churchlandların itirazlarından arındırmaya çalışacağım. Tartışmaya ilk olarak Patricia Churchland'ın halk psikolojisine ilişkin kaygılarıyla başlayabiliriz. Başlangıçta, *Nörofelsefe* kitabı göz önünde bulundurulduğunda, Churchland'ın halk psikolojisine ilişkin hedef aldığı açıklama modeli, tıpkı bilimsel bir teori gibi (naif) bir teori olarak işlev gören bir açıklamadır. "Halk psikolojisini, halk fiziğini ve diğerlerini teori olarak nitelendirmek için önemli olan, bunların öz-bilinçli bir inşadan kaynaklanmaları değil, açıklayıcı ve öngörücü rollerinde teori olarak işlev görmeleridir" (Churchland, 1989, ss. 305-306). Dolayısıyla, ilk olarak, halk psikolojisinin kökenlerinin buradaki tartışmayla ilgisiz olduğunu fark etmeliyiz. Ancak, Churchland'ın halk psikolojisinin bir teori olarak işlediğini düşünüyor olması önem arz eder. Belki de onu simülasyon teorisinden haberdar olmamakla suçlayamayız çünkü kitabın yazıldığı dönem söz konusu olduğunda, bana öyle geliyor ki simülasyon teorisinin temelleri onun için erişilebilir olmayabilirdi. Bu nedenle, benim amacım onu suçlamak değil, kitabın teori-teori hesabına atıfta bulunduğunu ve simülasyon teorisini kapsamadığını (görmezden geldiğini ya da ciddiye almadığını) belirtmektir. Dolayısıyla, Churchland, halk psikolojisinin bir teori olarak değil, bir simülasyon mekanizması olarak çalışabileceği noktasını gözden kaçırmaktadır ki; bu da halk psikolojisi hakkında düşünme biçiminde derin bir sapmayı göz önüne koymaktadır.

Teori-teori ile ilgili olarak Patricia Churchland temel olarak zihinsel durumlara iç gözlemsel erişimin 'dolaysızlığı' sorununu tartışmaktadır (Churchland, 1989, ss. 305-306). Sonuçta, zihinsel durumlara erişim ihtiyacı bir teori-teori açıklaması için gereklidir çünkü insanların başkalarının davranışlarını tahmin etmelerini ve bunları kendi kararları ve eylemleri için kullanmalarını sağlar. İç gözlemin dolaysızlığı iddiasıyla ilgili sorun şudur. Churchland, teori-teori için zihinsel durumlar ile failin bu zihinsel durumları tanınması arasında aracı zihinsel süreçler olmadığını belirtir. Bu durumda, bu makalenin ilerleyen bölümlerinde tartışacağım iç gözlemsel verilerin her zaman güvenilir olmadığını gösteren bazı kanıtlara işaret ederek iç gözlemin yanıltıcı doğasından bahsetmektedir.

Bir diğer nokta ise zihinsel durum ifadelerinin (inanç, arzu, umut, vb.) yalnızca gözlemsel (iç gözlem sayesinde) ve teori yüklü olmalarıdır. Başka bir deyişle, bu zihinsel yüklemelerin anlamları, ortaya kondukları kavramsal çerçeveye bağlıdır. Bu da elbette bu zihinsel ifadeleri, kendilerine mal edilmeleri ve genel çerçeveye yönelik ilişkisel karakterleri aracılığıyla halk psikolojisinin genellemeleri haline ge-

tirmektedir. Bu durumda Churchland, bu zihinsel ifadelerin genelleme olduğunu söylemenin, bunların ‘gerçek genellemeler’ olduğu anlamına gelmediği sonucuna varmaktadır (Churchland, 1989, s. 307). Genelleme meselesini görmek için burada Stich’in *önermesel modülerlik* kavramına başvurabiliriz. Stich, *Deconstructing the Mind* (1996) adlı eserinde halk psikolojisinin ortaya koyduğu en önemli şeylerden birinin önermesel tutum türlerinin (inanç, arzu, umut, vb.) farklı işlevlere sahip olduğu ve bunların anlamsal olarak yorumlanabilir olduğunu açıklamaktadır. Stich şöyle diyor:

(...) bağlantıcılık [*connectionism*] ile eliminativizm arasındaki bağlantıyı kuran en önemli halk psikolojisi ilkeleri, önermesel tutumların *işlevsel olarak ayırık, anlamsal olarak yorumlanabilir* durumlar olduğu ve diğer *önermesel tutumların ve ... davranışların* üretiminde nedensel bir rol oynadığı iddialarıdır... bu iddialar kümesine *önermesel modülerlik diyoruz* (Stich, 1996, s. 95).

Churchland’a geri dönersek, bu tür modüllerin (yani inanç modülü, arzu modülü, vb.) kavramsallaştırılmasının neden yanlış olabileceğini sormalıyız? Ya da eğer yanlışlarsa neden böyle bir teoriyi ortadan kaldırmamız gerektiğini sormamız gerekir. Bence cevap konu ettiğimiz ilk endişeyle ilgilidir: bu modüllere iç gözlemsel erişim (*introspective access*). Bana öyle geliyor ki, bilimsel bir teori (ör., sinirbilim) için iç gözleme dayanan veriler ne kadar güvenilir görünüyorsa, bu modüllere dayalı kategorizasyonlar da o kadar güvenilir olacaktır. Bir benzeşim olarak astrolojiyi ele alabiliriz. Astrolojik kategorilere (yani burçlara) dayanan bazı açıklamaların var olduğu her ne kadar aşikâr olsa da (günlük burç yorumları halen çok popülerdir) bu açıklamaları astronomiye indirgenebilir saymamız asla rasyonel olmayacaktır. Bunun nedeni, basitçe, astrolojinin ortaya koyduğu ontolojik varlıkların astronomiye indirgenemez olmasıdır. Önermesel modüller söz konusu olduğunda, bu modüllerin sinirbilim açısından işlevsel olarak ayırık olup olmadığını deney yoluyla onaylayabilir olmamız gerekmektedir. Bunun mümkün olmaması sebebiyle bu kategorizasyonların tolere edilebilir olduğu söylenemez.

Bana öyle geliyor ki Churchland’ın kategorizasyonla ilgili endişesi oldukça makul ve ikna edicidir. Bu durumda, radikal simülasyonculuk bu tür genellemelerden kaçınıbiliyorsa, bu itiraz açısından güvende olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu konuyla ilgili, Patricia Churchland’ın vurguladığı bir başka endişe daha bulunmaktadır. Bu son nokta, zihinsel durumların kendisiyle ilgilidir. Bunun da ötesinde, Patricia Churchland zihinsel durumların sahici olduğunun varsayılmasını bile eleştirmektedir. Zihinsel durum ifadelerinin gözleme dayalı olduğu yönündeki kadim iddianın yanıltıcı olduğunu çünkü bunun tamamıyla ve sadece failin bu zihinsel yüklemelere yönelik anlık “farkındalığından” başka bir şeye bağlı olmadığını

iddia etmektedir. Churchland, “farkındalığın” bu iddiayı ifade etmek için yeterince kesin olmadığını savunmaktadır. Ona göre farkındalık kavramının kendisi için de bir gün farkındalık diye bir şeyin olmadığı anlaşılabilir ve bu kavramın kendisi de sahicilik konusunda riske girebilir. Bunun tersi gösterildiği ölçüde, farkındalık için ‘önde gelen’ açıklamaların doğrudan ve kolaylıkla kabul edilemeyeceğini gösteren kanıtlar (örneğin, koma durumları) mevcuttur. Eğer durum buysa, Churchland bunun teori-teori açıklamasının itibarını sarsabileceğini öne sürmektedir (Churchland, 1989, s. 309). Dolayısıyla, ona göre, halk psikolojisi nörobiyolojik teoriye indirgenmek yerine ortadan kaldırılmalıdır.

Bu noktada biraz açıklama yapmak gerekiyor. Churchland burada zihinsel durum ifadeleri hakkında konuşmak için iç gözlem yoluyla bir gözleme ihtiyaç duyulduğuna, bunun da zorunlu olarak öz farkındalık ya da daha katı bir ifadeyle içe dönük bir bilinç gerektirdiğine işaret etmektedir. Bu sayede halk psikolojisi teorisi insanların böyle bir bilince sahip olduğunu varsaymak zorundadır ve elbette bu varsayım zihinsel durumlarımızın öz-bilincinde olduğumuza dair en canlı sezgilerden birine dayanmaktadır. Buna göre bence Churchland’ın vardığı nokta zayıf olmaktan ziyade karşıt-sezgiseldir. Zayıf değildir zira ilk olarak, bu tür bir farkındalığın muğlaklığının halk psikolojisi tarafından nasıl çözülebileceği şüphelidir. İkincisi, nörobiyolojiye indirgenmesi gerekiyorsa, naif bir teori için böyle bir fikri varsaymak büyük bir lükstür. İçe dönük bilinç gerektiren bir teori-teori açıklamasının bu sorundan nasıl kaçınabileceğini göremiyorum.

Özetle, Patricia Churchland tarafından ortaya atılan sorunlar aşağıdaki gibidir: (i) Halk psikolojisi zihinsel durumlar ile bunların gerçekleştirilmesi arasındaki aracı süreci açıklamamaktadır (sadece iç gözleme dayanmaktadır). (ii) Zihinsel durumlar gözleme dayalı genellemelerdir (iç gözlem yoluyla), ancak bunlar mutlaka doğru genellemeler olmak zorunda değildir. (iii) Anlık farkındalığa dayalı zihinsel durum atfetmek sorunlu bir girişimdir. Bütün bu üç mesele ilgili olarak, olası bir müsbet halk psikolojisi açıklaması için şu üç çareye ihtiyaç vardır: (i) iç gözlemin zihinsel durumlar hakkında bir şeyler bilmenin uygun bir yolu olduğunu kabul etmek; (ii) zihinsel durumların kategorizasyonuna başvurmamak; (iii) son olarak, içe dönük bilince bağlı olmaları halinde zihinsel durum ifadelerini kendi soyut varlıkları olarak kullanmaktan kaçınmak. Bu çareleri ilerleyen bölümlerde simülasyon görüşü için inceleyeceğiz. Ancak şimdi Paul Churchland’ın halk psikolojisi için ortaya koyduğu sorunlara bakarak incelememize devam edeceğiz.

Makalenin giriş bölümünde de belirttiğim gibi, Paul Churchland’ın öne sürdüğü sorunları belki de üç kategoride toplayabiliriz. İlk olarak, halk psikolo-

jisinin büyük ölçüde açıklayıcılık açısından bir başarısızlığa sahip olduğuna işaret etmektedir. Bunu öğrenme, hafıza, akıl hastalıkları, yaratıcı hayal gücü, uyku vb., olgulardan örnekler vererek daha da ileri götürür ve halk psikolojisinin kendi içinde son derece doğal veya folk olan bu olgular üzerinde çok az açıklayıcı güce sahip olduğu; hatta hiç olmadığı sonucuna varır (Churchland, 1981, s. 73).

George Botterill ve Peter Carruthers, *The Philosophy of Psychology* (1999) adlı eserlerinde bahsedilen problemlerin yanıltıcı olduğunu savunmaktadır. Paul Churchland'ın halk psikolojisinden haksız bir beklentisi olduğunu belirtmektedirler. Onlara göre, halk psikolojisi adı üstünde bir sağduyu teorisi ve ciddi bir şekilde detaylandırılmış bilimsel bir teori değildir. Churchland'ın ele aldığı örnekler, kendi alanında halk psikolojisinden oldukça farklı olan daha karmaşık bir bilimsel teori gerektirmektedir. "Sağduyu teorilerinin açıkladığı şeylerde boşluklar olması muhtemeldir, çünkü sağduyunun ilgilendiği şeylerin sınırları vardır. Ancak ciddi bir açıklama girişiminin olmadığı bir başarısız açıklama, açıklama başarısızlığı ile aynı şey değildir" (Botterill & Carruthers, 1999, s. 42). Diğer bir deyişle, Churchland bu konuda haklı olsa bile, bunun nedeni sağduyunun sınırlarındaki bir kusur ya da bu konulara ilgi gösterilmemesi gibi talihsiz bir durum olabilir. İkincisi daha da ikna edici olabilir çünkü örneğin gelişim psikolojisi söz konusu olduğunda bile öğrenme süreçleri ancak son elli yılda anlaşılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla, bana göre, bunun bir başarısız açıklama değil, bir açıklama başarısızlığı olduğunu söylemekte haklılar gibi görünmektedir.

İkinci olarak, Paul Churchland halk psikolojisini tarihsel olarak ele almaktadır. Arkaik kültürleri ve ilkel insanın halk psikolojisini kullanımını düşünerek incelemesine başlamaktadır. O dönemler düşünüldüğünde halk psikolojisinin kullanımının bugünkünden çok daha yaygın olduğunu iddia etmektedir.

Görünüşe göre, Paul Churchland açısından halk psikolojisine duyulan ihtiyaç giderek azalmaktadır. Buna ek olarak, iki ya da üç bin yıldır naif teorinin kısır ve durgun olduğunu iddia etmektedir. Churchland şöyle diyor:

Mükemmel teorilerin belki de evrimleşmeye ihtiyacı yoktur. Ancak FP [Halk Psikolojisi] son derece kusurludur. Kaynaklarını geliştirmedeki ve başarı alanını genişletmedeki başarısızlığı bu nedenle karanlık bir merak uyandırmaktadır ve temel kategorilerinin bütünlüğünü sorgulamak gerekir (Churchland, 1981, s. 75).

Bence yine bu kısırlık fikri, halk psikolojisinin özü ve bilimsel bir teori ile halk teorisi arasındaki ayrım konusunda oldukça yanıltıcıdır. Bilimsel bir teori genellikle genel bir olguyu açıklamak üzere tasarlanmıştır; öte yandan bir halk teorisi (özellikle halk psikolojisi söz konusu olduğunda) bu tür genel olgular için tasarlan-

mamıştır. Halk psikolojisi için, kişiler arası ilişkilerdeki ihtiyaçlar, diğerlerinin davranışlarını tahmin etme ve kendini tanımlama anlamına geldiğini söyleyebiliriz.

Son olarak, Paul Churchland, halk psikolojisinin nörobilime indirgenemezliğinden ve onun psikoloji ve diğer bilimlerin bilimsel bilgisine yabancılaşmasından bahsetmektedir. Churchland, *Homo sapiense* doğa tarihi ve bilimleri açısından yaklaşmamız gerekiyorsa, o zaman böyle bir incelemeyi halk psikolojik açıklamalara başvurmaksızın yeterli bir biçimde yapabileceğimizi iddia etmektedir. Buna ek olarak, böyle bir inceleme için ihtiyaç duyduğumuz materyalist doğa bilimlerinden ortaya çıkacak sentez bilimin içinde halk psikolojisine ihtiyaç duyulmayacaktır. Dolayısıyla bu bilimlerin doğası ile halk psikolojisinin yan yana gelebileceğini ve bu nedenle de tam bir sinirbilime indirgenemez olduğunu göstermektedir. İndirgenemezlik argümanı için ileri sürdüğü daha sofistike neden, Patricia Churchland'ın işaret ettiği endişeyle aynıdır. Amaçsal kategoriler ya da Stich'in deyişiyle önermesel modülerlik, halk psikolojisini indirgenemez kılmaktadır. Paul Churchland bu kategorilerin nörobilimde yeri olmadığını sonucuna varmaktadır. Başka bir deyişle, bunları sinirbilimin ontolojisine indirgemek mümkün değildir.

Burada konu, halk psikolojik açıklamaların gerçekten indirgenebilir olup olmadıklarını ya da ilk etapta bir indirgenemeyen gerekli olup olmadığını tartışmak değildir. Bir indirgeme yapmanın mümkün olması gerektiğini ve eğer mümkün değilse bunun elenmesi gerektiğine dair eleyici materyalist iddiayı bu makale özelinde argümanın hatırına kabul edeceğim. Bana göre asıl mesele, bu tür kategorilere ya da önermesel modülerliğe ihtiyaç duymayan bir halk psikolojisi yaklaşımı şayet varsa, o zaman bu tür bir yaklaşımın indirgemeci program için uygun bir görüş olup olmayacağı meselesidir. Ancak buna geçmeden önce, bu noktada önemli bir açıklama ve eleştiri yapmamız gerekmektedir.

Botterill ve Carruthers bu konuda Jerry Fodor'un 1974 tarihli makalesine atıfta bulunmaktadır. Fodor'dan şu şekilde alıntı yapmaktadırlar. Normal bilimlerde, daha mikro düzeydeki yasa benzeri genellemelere indirgenemeyen yasa benzeri genellemelerimiz vardır (örneğin evrimsel biyolojide en güçlü olanın yaşamını sürdürme ilkesi)¹. Bilimde, bu tür yasa benzeri genellemelere duyulan ihtiyaç, bir arada gruplanan ve nihayetinde heterojen olan şeyleri veya türleri açıklamak içindir. Başka bir deyişle:

Bir teorinin uygulanabilirliği için, teorize ettiği türlerin daha genel bir teorik düzeydeki sınıflandırmalara karşılık gelmesi gerekli değildir. Dolayısıyla, muhtemelen sadece ve sadece

1 Bunun yasa benzeri bir ifade olup olmadığı çok tartışmalı olsa da Fodor'un fikrine en uygun örneklerden biri bu ilkedir.

muz sevenleri ya da ... Wagner'in müziğine dayanamayanları ya da ... cari hesabından fazla para çekildiğini yeni fark edenleri birleştiren nörofizyolojik öneme sahip bir şey yoktur (Botterill & Carruthers, 1999, s. 43).

Dolayısıyla, halk psikolojisinde bu tür genellemelerin sinirbilime indirgenmesi gerektiğini ve “eleyici materyalizme inananlar” gibi genellemelerin altında yatan mekanizmaları açıklamamız gerektiğini düşünmenin teori için bir önemi yoktur. Bu durumda, halk psikolojisi kendi türünde doğa bilimlerinin bir parçası olarak değerlendirilmemelidir.

Paul Churchland’ın tespit ettiği sorunları özetleyerek bu bölümü bitirebiliriz. Birincisi, Churchland’a göre halk psikolojisinin açıklayıcı başarısızlık sorunu bulunmaktadır. İkincisi, halk psikolojisi teorisi kısır ve durgundur. Son olarak, doğası gereği farklıdır ve öne sürdüğü yönelsel kategorileri onu sinirbilime indirgenemez kılmaktadır. Bunları göz önünde bulundurarak, ilk ikisi için zaten çareler gösterdiğimi düşünmekteyim. Birincisi için, bana göre, teorinin açıklayıcı bir başarısızlığı yoktur, ancak şu ana kadar alandaki her şeyi açıklamakta başarısızdır denebilir. Bu nedenle, onu ortadan kaldırmak ya da olduğu gibi tutmak pragmatik bir seçenektir. İkincisi için, daha önce de belirttiğim gibi, halk psikolojisinin kullanımının varlığı, onun durağan olduğuna inanmayı zorlaştırmaktadır. Halk psikolojisinin kısır olduğu konusunda Churchland ile hemfikir olunabilir, ancak bu onun destansı bir başarısızlığa sahip olduğunu göstermek için yeterli değildir. Aksine, teorinin istikrarlı olması, onun oldukça ‘mükemmel bir teori’ olduğunu da gösterebilir. Dolayısıyla, bu itiraz oldukça zayıftır ve bu nedenle de ikna edici değildir. Son olarak, indirgenemezlik için çare olarak iki seçeneğimiz vardır. Fodor’u takip edebilir ve böyle bir indirgemenin önemsiz olduğu ve hayati olmadığı sonucuna varabiliriz. Nihayetinde indirgeme fikri zorunlu bir doğru değildir. Alternatif olarak ise, önermesel modülerliği kullanmayan bir halk psikolojisi teorisi arayabiliriz. Bu alternatif bir sonraki bölümün konusu olacaktır.

1. Halk Psikolojisinin Simülasyon Teorisi

Çalışmanın bu bölümünde, Alvin Goldman ve Robert Gordon’un açıklamalarını değerlendirerek halk psikolojisinin simülasyon teorisini (ST) tanıtacağım. Bu bölümün temel amaçlarından biri Goldman’ın içselci yaklaşımının da teori-teori görüşü gibi Churchlandların ortaya koyduğu sorunlara sahip olduğunu ve halk psikolojisi için bir çare olamayacağını göstermektir. Goldman’ın açıklamasının aksine, Robert Gordon’un radikal simülasyonculuğu teoride bu komplikasyonların hiçbirini gerektirmez ve bu nedenle aradığımız indirgenebilir halk psikolojisi

teorisi adayı olabilir. Bu nedenle, bu bölümde Gordon'un radikal simülasyonculuğunun nörobilimle indirgenilebileceğini göstermeye çalışacağım.

1.1. Simülasyon Teorisi: Genel Bir Çerçeve

Zihnin simülasyon teorisi, başkalarının davranışlarını anlamlandırma yeteneğinin açıklamasıdır. Bu yeteneğin önemli unsurlarından biri, içsel zihinsel durumlarının (arzu, inanç vb.) tanımlanması ve atfedilmesidir. Bu durumda, başarılı bir simülasyon veya zihin okuma, başkalarının ne yaptığını, neye inandığını veya neyi arzuladığını ve daha genel olarak kendilerine hangi zihinsel durumları (ZD) attıklarını tahmin etmemizi ve açıklamamızı sağlar. Burada söz konusu olan simülasyon, kişinin zihinsel faaliyetleri ve başkalarının süreçlerini kendisinde benzer faaliyetler yaratarak temsil etmesi şeklinde açıklanabilir. ST'nin önerdiği simülasyon söz konusu olduğunda, Louise Röska-Hardy (2002) herhangi bir ST'nin dayandırılabilirliği üç varsayımın altını çizmektedir.

İlk olarak, ST, öze atıflarda (*self-attributions*) ve diğerlerine atıflarda (*others-attributions*) aynı zihinsel kavramın atfedildiğini iddia etmektedir. Bu varsayıma göre, zihinsel yüklem tarafından ifade edilen kavramlar bir ve aynıdır ve zihinsel atıflarda kullanılan zihinsel yüklem birinci şahıs ve üçüncü şahıs kullanımlarında farklı değildir. Zihinsel durum yüklemelerinin ve kavramlarının tek anlamlı olduğu iddiası, birinci ve üçüncü şahıs zihinsel atıflarının doğruluk ve yanlışlık açısından simetrik olduğu gözlemiyle desteklenmektedir.

İkinci varsayım, zihinsel durumlara ilişkin öze ve başkalarına atıflar arasında ilkesel bir asimetri olup olmadığıyla ilgilidir. Bu görüş, öze yapılan atıflar ile başkalarının atıfları arasında epistemolojik bir asimetri olduğunu savunur. Bu asimetri varsayımı durumunda, zihinsel durum yüklemelerinin anlamları tek anlamlı gibi görünse de kendinin ve diğerlerinin zihinsel durum yüklemelerinin gerekçeleri farklılık gösterir.

Üçüncü olarak, bir zihinsel durumu atfederken, atfeden kişi, duyular ve algılar söz konusu olduğunda modaliteyi karakterize eder. İnançlar ve diğer “önermesel tutumlar” söz konusu olduğunda ise hem ZD-tipi hem de ZD-içeriği karakterize edilmelidir. ‘Yağmur yağdığını ummak’ ve ‘yağmur yağdığına inanmak’ ifadeleri farklı zihinsel durumları karakterize eder ve farklı ZD-kavramlarını ifade eder, çünkü ZD-tipleri farklıdır. Oysa ‘yağmur yağdığına inanmak’ ve ‘güneşin parladığına inanmak’ farklı ZD’lerdir, çünkü ZD tipleri aynı olsa da içerikleri farklıdır.

Bu üç varsayıma dayanarak en az iki tür ST'den bahsedebiliriz. Joe Cruz ve Robert Gordon (2005), ilk olarak, simülasyon yoluyla başkalarına zihinsel durumlar atfedebilmek için kişinin zaten iç gözlem yoluyla kendine zihinsel durumlar at-

fedebilmesi ve bunun için de ilgili zihinsel durum kavramlarına zaten sahip olması gerektiği görüşünün olduğunu açıklamaktadır. Alvin Goldman'ın iç gözlemciliği bu türden bir örnek olarak görülebilir. Bu görüşü birazdan inceleyeceğiz.

İkinci olarak Gordon, ST'nin zihinsel durum atfının 'dünyaya bakan özne' fikri üzerine inşa edileceğini düşünmektedir. Böyle bir durumda, kişinin kendisi ya da bir başkasıyla ilgili olarak, dünya hakkında belirli bir 'bakış açısına' (birinci şahıs ya da üçüncü şahıs) görece yönelik bir şey söylemesi gerekir. Bu açıklama, karşıt bir kanıt olmadıkça, tüm öznelerin tek ve aynı dünyaya baktığını varsayar. Anna Riberio (2003, ss. 3-4), tüm ST tartışmasını Gordon çeşitliliği simülasyonu olan dıştan güdümlü simülasyon ve Goldman çeşitliliği simülasyonu olan içten güdümlü simülasyon olmak üzere iki kategoriye ayırmaktadır. Şimdi bu iki hesabı ayrıntılı olarak inceleyebilir ve değerlendirebiliriz.

1.2. Goldman'ın ST Modeli

Goldman'ın ST'si, simüle edicilerin başkalarının benlik tanımlarını simüle etmek için inançlara, arzulara vb. sahip olmaları gerektiği varsayımına dayanır. Goldman, başkalarının betimlemelerini anlamaya çalışırken bir kuram-teori kullanmadığımızı, bunun yerine "ilgili inanç ve arzulara sahip olsaydık ne yapmamız gerektiğini düşündüğümüzü" söyler (Goldman, 1995, s. 181). Bu durumda, ona göre, kişi kendisini diğerinin yerine koyarak ZD'yi diğerlerine atfeder. Bu süreçte, kişi önce diğerinin içinde bulunduğu durumu yaratır ve ardından bu duruma göre hareket eder. "Başkalarının durumunu simüle eder ve onları buna göre yorumlarız" der (Goldman, 1995, s. 81). Dolayısıyla, Goldman'ın önerdiği olasılık, *tutumlar için fenomenolojik bir modeldir. Philosophical Applications of Cognitive Science'da* (1993) Goldman, "bilişsel sistem... hedef durumun içsel (ilişkisel olmayan) ve kategorik (eğilimsel olmayan) özellikleri hakkındaki bilgiyi kullanmalıdır" der (Goldman, 1993, s. 87).

Daha da ileri giderek, başkalarının davranışlarını tahmin etmek için iç gözlemsel olarak simülasyonu kullandığımızı öne sürer. Bu durumda, bu içsel ve kategorik özelliklerin zihinsel durumların niteliksel özellikleri olduğunu düşünmektedir. Stich ve Nichols bu görüşü, "kişi kendi zihinsel durumlarını, zihinsel durumların fenomenolojik özelliklerini, bu zihinsel durumların nasıl hissettirdiğini ayırt ederek tespit eder" şeklinde ifade etmektedir (2003, s. 31). Örneğin, satranç oynarken, kişi kendisini diğerinin konumunda hayal ederek ve ne yapmayı seçeceğine karar vererek diğer oyuncunun bir sonraki hamlesini tahmin edebilir.

Ancak Goldman'ın da belirttiği gibi, bu açıklama zihinsel simülasyon için tatmin edici bir açıklama değildir. Goldman, başka önemli bilgilerin de dikka-

te alınması gerektiğini eklemektedir. Satranç örneğinde, bireysel farklılığa dikkat edilmelidir (yani, acemi mi yoksa usta mı olduğu ya da tam tersi). Goldman'a göre bu son nokta, simülasyon modelinin bu hesabında tahmin başarısızlığının nasıl ortaya çıktığını açıklamaktadır. Goldman, insanların bu tür bilgilerde yanıltıldıklarını ya da tamamen bilgisiz olduklarını ve dolayısıyla tahminlerinin başarısız olduğunu düşünmektedir. Sonuç olarak, tahmin başarısızlığı simülasyon süreçlerinden değil, yanlış yönlendirilmiş tahminlerden kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, bilgi eklentilerinin bu gerekliliği açısından Goldman, "genellemeleri ve diğer tümevarımsal olarak oluşturulmuş temsilleri (şemalar, senaryolar ve benzerleri) kullandığımızı ve bunların simülasyon olmaksızın yalnızca 'bilgi yapılarının' uygulanmasıyla benzer yorumları tetikleyebileceğini" iddia etmektedir (Goldman, 1995, s. 88). Ancak bu tür bir bilgi kullanımını yanlış anlamamalı ve Goldman'ın bir teori-teori açıklaması önerdiğini düşünmemeliyiz. Farklı olarak, bilgi yapısının kullanımı teori-teori ile aynı değildir, ancak simülasyona yardımcı olabilecek dünya veya gerçekler hakkındaki bilgidir.

Stich ve Nichols (2003) Goldman'ın önerisini iki şekilde değerlendirmektedir: daha *zayıf* ve daha *güçlü* versiyonlar. *Zayıf* versiyon için, zihinsel bir durum türünü zihinsel durumun niteliksel özellikleriyle tespit ettiğimizi savunurlar. Bir durumun niteliksel karakteri bize zihinsel durumun bir inanç, arzu ya da umut, vb., durumu olduğunu söyler. Bu versiyonda, nitel özellikler önermesel tutumların içeriğini tespit etmekte bir rol oynamaz. Öte yandan, *daha güçlü versiyon*, belirli bir zihinsel durumun hem türünü hem de içeriğini zihinsel durumun niteliksel özellikleriyle tespit ettiğimizi iddia eder. Dolayısıyla, zihinsel durumun niteliksel karakteri bize, örneğin "en büyük asal sayı diye bir şey yoktur" gibi bir inancın var olduğunu ve bunun yanı sıra bu zihinsel durumun bir inanç durumu olduğunu da söyler.

Bu önerilere getirdikleri itirazları bir kenara bırakacak olursak; her iki versiyonun da kişinin zihinsel durumlarına ilişkin öz farkındalığa sahip olması gerektiği ve ikinci olarak kişinin bir şekilde (çevrim dışı veya çevrim içi) zihinsel durum türlerini ayırt etmesi gerektiği varsayımına dayanması tartışmamız açısından önemlidir. Dahası, daha *güçlü* versiyon için önermelerin niteliksel karakterini de ayırt etmek gerekir. Örneğin, bir zihinsel durum, 'inanç' türünde ve içeriği "17, 18'den küçüktür" şeklinde olsun. Bir diğeri de aynı türde ve içeriği "17 asal sayıdır" şeklinde olsun. Bu iki zihinsel durum söz konusu olduğunda, bu iki inanç nasıl ayırt edici niteliksel karakterlere sahip olabilir? Eğer bu mümkünse, o zaman bir önermenin ayırt edici karakterlerinin mümkün olan her örneğinin diğerinin tanımlamalarını öngördüğünü belirlemek en azından imkansızdır.

Gördüğümüz üzere Goldman'ın iddia ettiği tüm kaygılar, öz-betimlemelere (*self-ascriptions*) zihinsel erişim için önerdiği yol olan iç gözleme güçlü bir şekilde bağlıdır. Dahası, Goldman'ın önerisi bizden önermesel modülerliği talep etmektedir. Bununla birlikte, bu sonucusu oldukça örtüktür. Zihinsel durum türlerini ayırt etme ihtiyacının bu bağlamda zihinsel durum ifadelerinin iç gözlemsel farkındalığına dayalı bir kategorizasyona işaret ettiğini düşünüyorum. Bu yazıda ele aldığım görüşleri açısından bu kategorizasyon gereklidir. Son olarak, Goldman kişinin zihinsel durumlara ilişkin öz-farkındalığa sahip olması gerektiğini iddia ederek, zihinsel durumlarımıza ilişkin doğrudan farkındalığa sahip olduğumuzu söylemek istemiştir.

Tüm bu metinsel kanıtlar, Goldman'ın ST modelinin, ilk bölümde ortaya koyduğumuz Churchlandların felsefi programı düşünüldüğünde teori-teori görüşü ile aynı akibeti paylaşacağını söylemek için oldukça yeterlidir. Bu model Churchlandların vurguladığı tüm sorunlara, yani iç gözlem, önermesel modülerlik ve içedönük farkındalık problemlerine sahiptir. Dolayısıyla Goldman'ın modeli bu tartışmadan bağımsız olarak oldukça başarılı olsa bile, halk psikolojisi için indirgenibilirlik açısından bir çare olamaz. Bu nedenle son olarak Gordon'un radikal simülasyonculuğunu aynı ekseninde inceleyerek çalışmayı sonlandırabiliriz.

1.3. Gordon'un ST Modeli

Robert Gordon, Goldman'ın iç gözlemi veya Stich ve Nichols'un (2003) izleme modeli (*monitoring model*) gibi diğer simülasyon görüşlerinden 'kökten' farklı bir simülasyon modelini ele almaktadır. Gordon'un simülasyon teorisinin özgün ve onu radikal yapan en belirgin özelliği onun ne iç gözleme ne de çıkarım yapmaya dayanmıyor olmasıdır. Gordon kendi simülasyon versiyonunu Tees/Crane örneğini vererek açıklar. Bay Tees'in ne düşüneceğini öğrenmek için Gordon'un kendisini Bay Tees'in durumunda hayal etmediğini, başka bir yol kullandığını düşünelim. Gordon şöyle diyor: "Kendimi, yani Bay Tees'ten farklı bir bireyi böyle bir durumda hayal etmek ve ardından Bay Tees'e tahmin yürütmek yerine, Bay Tees'i birinci şahıs olarak hayal etme seçeneğine sahibim" (Gordon, 1995, s. 55). Bu durumda "ben" göndergesi (*referent*) Gordon olmaktan çıkmış ve Bay Tees olmuştur. Bu, Gordon'un savunduğu simülasyon teorisinin özünü oluşturan benmerkezci kaymadır. Benmerkezci kaymanın işe yaraması için Bay Tees'in zihninde hangi zihinsel durumların gerçekleştiğinin tahmin edilmesi gerekir. Bu durumda, üzgün olup olmadığı ya da sürücünün hatası olup olmadığı belirlenmelidir (Gordon, 1995, s. 57). Bu tür saptamaları elde etmek için, böyle bir benmerkezci kaymaya sahipken, Gordon iç gözlem ve çıkarım yapmaya alternatif bir çözüm önerir. Gordon'un önerdiği teknik "yükseliş rutindir (*ascent routine*)" (Gordon, 1996, s. 15). Yükseliş rutini

hem benmerkezci kayma hem de öz tanımlamalar için işe yarayabilir. Dolayısıyla, yükselme rutini, kişinin zihinsel durumuyla ilgili bir soruya, kendisiyle ya da zihinsel durumlarıyla ilgili olmayan bir soruyu yanıtlayarak yanıt almasını sağlayan bir prosedürdür. Örneğin, kişi, “Mickey Mouse’un kuyruğu olduğuna inanıyor musun?” sorusunu, kendisine dünya hakkında “dışa dönük” bir soru sorarak, “Mickey Mouse’un kuyruğu var mı?” şeklinde yanıtlar. Eğer ikincisi için cevabı “evet” ise, birincisi için de aynı cevabı verecektir ve bunun tersi de geçerlidir. Gordon diyor ki:

Bu prosedüre yükselme rutini diyorum çünkü bir soruyu daha düşük bir anlamsal düzeyde sorulan başka bir soruyu yanıtlayarak yanıtlıyor -ilki x ile ilgili bir zihinsel durum hakkında bir soru, ikincisi ise doğrudan x hakkında bir soru (Gordon, 1996, s. 15).

Aslında, bir yükseliş rutini kullanarak kişi kendisini diğerinin zihinsel yerine koymaz ya da kendi zihinsel durumlarına hiç bakmaz. Gordon’un modeli bu tür bir içe dönük öz farkındalık gerekliliğini ortadan kaldırır. Bu durumda, yükseliş rutini uygulamanın iki sonucunu görebiliriz. Birincisi, bir yükseliş rutini kullanarak kişi hem bir başkasının tanımlamalarını hem de kendi tanımlamalarını aynı şekilde tanımlayabilir. İkincisi, kişi betimlemeleri tahmin ederken zihinsel durumların farkında olmamalıdır. Sadece soruyu dış dünyaya yönelterek bir yükseliş rutini kullanarak bunları tahmin edebilir. Bunun bir sonucu, küçük çocuklara başkalarının davranışlarını bir dereceye kadar tahmin etme becerisi kazandırmasıdır. Bu sav, yanlış inanç görevleri (*false belief tasks*) çalışmalarıyla güçlendirilebilir. Gopnik, şeker kutusu deneyinde, “Çocukların kendi inançlarıyla ilgili yanlış inanç sorusunu yanıtlama becerileri, yaş kontrol edildiğinde bile, diğerlerinin inancı ve görünüş-gerçeklik sorusu hakkındaki soruyu yanıtlama becerileriyle önemli ölçüde ilişkiliydi” demektedir (Gopnik, 1993, s. 5). Gordon ayrıca, küçük çocukların yükselme rutini yoluyla simülasyon yapabilmelerine rağmen, bu yeteneğin büyük çocuklar veya yetişkinlerinki kadar gelişmiş olmadığını savunmaktadır. Örneğin, küçük bir çocuk “Bu p’ye inanıyor musun?” sorusunu kendisiyle ilgili bir soru olarak anlayamaz. Bunun yerine bunu p hakkında basit bir soru olarak anlar,

Mesele şu ki... ‘Mickey Mouse’un bir kuyruğu olduğuna inanıyorum’ cümlesinin nasıl olup da bir bireyle ilgili olduğunu anlamaları mümkün değildir. İnanç kavramının çeşitli bileşenlerini kavramakta başarısız olurlar, ancak en önemlisi, çünkü diğerleri tarafından varsayılar, bir gerçeğin zihinsel bir konuma sahip olabileceği genel fikri, başka bir deyişle, bazı bireyler için bir gerçek olabilir (Gordon, 1996, s. 16).

Gordon, küçük çocukların ise zihinsel kavramların farkında olmaksızın başkalarının atıflarını simüle edebileceklerini (örneğin bakışları takip ederek *gaze*

following)) savunmaktadır. Bu durumda, farkındalık Gordon'un ST'si için gerekli bir koşul değildir. Gordon, küçük çocuğun simülasyonunun gerçekten de "belirli bir perspektifte olgudan başka bir şey olmadığını" ekler (Gordon, 1995, s. 62). Ancak, bir yetişkin ya da büyük çocuk simülasyon yaptığında zihinsel kavramların anlaşılması önemli bir rol oynadığından, Gordon iki tür betimleme arasında ayırım yapmaktadır: *anlamaya dair (comprehending) ve dair olmayan (uncomprehending)* betimlemeler. Gordon bunu şu şekilde ifade ediyor:

Eğer normalde kendi mevcut inançlarımızı bir yükseliş rutini kullanarak tanımlıyorsak, o zaman anlamaya dair ve anlamaya dair olmayan atıflar arasında yapılması gereken önemli bir ayırım vardır: yani, atfedilen inançların yanlış olabileceğini anlayarak yapılan atıflar ve anlamadan yapılan atıflar. Bir yandan, kişinin geçmişte başkalarına veya kendisine inançlar atfetmesinden önce, kendi mevcut inançlarını güvenilir bir şekilde anlamadan tanımlama kapasitesi ortaya çıkmalıdır. Eğer benim görüşüm doğruysa, bu son derece hızlı bir şekilde ortaya çıkar ve bir inancı iç gözlemsel fenomenolojik işaretleriyle tanıma kapasitesi bir yana, iç gözlem kapasitesinin gelişmesini bile beklemez (Gordon, 1995, s. 62).

Gordon'un iddia ettiği gibi, yükseliş rutini alternatifinin iç gözlem ve çıkarımdan daha basit ve hızlı bir süreç olması gibi avantajları vardır. Gordon'un görüşü, zihinsel durum kavramlarını anlama ve bunların öz farkındalığına ilişkin sorunları ortadan kaldırmaktadır. Ancak Goldman bir itirazda bulunmaktadır:

Birisine "T takımının dünkü maçı kazanmasını umuyor musunuz?" sorusunun sorulduğunu varsayalım (Q1). Bir yükseliş rutini kullanarak bu soruya nasıl cevap vermesi beklenir? Açıkçası, kendisine "T takımını dünkü maçı kazandı mı?" (Q2) sorusunu sormaması gerekir. Bu yalnızca inançla ilgili olabilir, umutla değil. Kendisine hangi soruyu sorması beklenir? (Stich & Nichols, 2003, s. 191).

Goldman'ın bu itirazı Gordon'un yükseliş rutinine yönelik genel bir itirazı yansıtmaktadır. Temel olarak, yükseliş rutininin sadece inancı değil her atfı açıklayabileceği fikrine karşı çıkmaktadır. Ayrıca, yükseliş rutininin geriye dönük ifadeler için işe yarayabileceği, ancak yalnızca "ne yapmak istiyorsun?" gibi mevcut durumlar için işe yaramayacağı konusunda da şüphelidir. Böylece, yükseliş rutininin her öz-betimleme tahminini açıklamak için yetersiz olduğu ve sadece inanç ifadeleri için işe yarayabileceği sonucuna varır.

İkinci sorun bu makalede çözümsüz kalacaktır zira bu makalede Gordon'un ST modelinin en doğru folk psikoloji görüşü olduğunu savunmak gibi bir niyete sahip değilim. Fakat, ilk sorun hakkında biraz daha fazla şey söylemem gerekiyor.

Geriyeye dönük ifadeler (*retrospective expressions*) için Goldman, bu tür sorularla ilgili uygun hafıza izlerinin mükemmel bir şekilde işe yarayabileceğini göremiyor gibi görünmektedir. Kişi kendisine “T takımı dünkü maçı kazandı mı?” diye sormak yerine “T takımını destekledim mi?” diye sormayı tercih edecektir. Benim bu konudaki eğilimim, mevcut oldukları sürece bu dışa dönük (hafıza izleri dahil) sorular için her zaman uygun cevaplar bulunabileceği yönündedir. Aksi takdirde, bu sadece bir tahmin başarısızlığı olacaktır.

Son olarak, Gordon’un yükseliş rutinini desteklemek için ayna nöronların keşfine başvurabiliriz. Vittorio Gallese ve Alvin Goldman, “Mirror Neurons and the Simulation Theory of Mind-Reading” (1998) adlı ünlü makalelerinde, ayna nöronlarının zihin okuma mekanizmasının (ilkel) bir parçası olduğu, çünkü nöral planlara dayalı olarak diğerinin hedefe yönelik eylemlerini rezonansa soktukları görüşündedir. Buna göre, eğer bu doğruysa, bana öyle geliyor ki yükselme rutini gibi bir simülasyon bulgucusu (*heuristic*) bu senaryoya mükemmel bir şekilde uymaktadır. “Bizim varsayımımız sadece ZD’lerin zihin okumanın altında yatabilecek bir simülasyon bulgucusunun ilkel bir versiyonunu ya da muhtemelen filogenide bir öncüsünü temsil ettiği” (Gallese & Goldman, 1998, s. 498). Eğer bir simülasyon bulgucusunun öncüsü ise, o zaman dışa dönük bir bulgucusu olarak mükemmel bir şekilde çalışıyor gibi görünmektedir².

Gordon’un radikal simülasyonculuğunun tüm bu özelliklerini göz önünde bulundurarak, şimdi bunun halk psikolojisi için bir çare olup olmadığına karar verebiliriz. İlk olarak, zihinsel durumlara iç gözlemsel erişim ihtiyacını ortadan kaldırır. İkinci olarak, herhangi bir önerme modülerliği gerektirmez çünkü kişinin tüm tutumlarını dışsal dünya hakkındaki olgusal önermelere indirgemesi sağlayan bir bulgucusu önerir. Üçüncü olarak, zihinsel durumların farkında olma ihtiyacını da ortadan kaldırır. Bu modelde kişinin zihinsel durum yüklemelerine sahip olup olmadığı farkında olması gerekmez. Nihayetinde, bu açıklamanın ontolojisi halk psikolojisindeki diğer açıklamalardan tamamen farklıdır, bu yüzden radikal bir görüş olarak adlandırılır. Bu çözümlere ek olarak, radikal simülasyonculuk Churchlandların halk psikolojisine yönelttiği eleştirilere maruz kalmaz. Bu açıklama ile küçük çocukların yanlış inanç görevlerinde nasıl başarılı olabildiklerini ve genel olarak diğer insanların tanımlamalarını anlamayı nasıl öğrendiklerini açıklayabiliriz. Paul Churchland’ın açıklayıcı başarısızlığa dayalı eleştirisi bu açıdan başarısız olmaktadır. İkinci olarak, ayna nöronlar üzerine yapılan çalışmalar, bu görüşü Churchlandların arzu ettiği gibi nörofizyolojiye indirgeyebilecek şekilde tasavvur

2 Ayna nöronlar, bir kişi başka bir bireyin belirli eylemleri gerçekleştirdiğini gözlemlediğinde deşarj olur. Dolayısıyla, gözlemcinin zihinsel durumlarıyla hiçbir ilişkisi yoktur.

edilebilir kılar. Buna göre Gordon'un modelinin öne sürdüğü ontolojik nesnelere nörobilimin ontolojisi ile mükemmel bir şekilde uyuşabileceğini ve kuramlar arası bir indirgemeye olanak sağlayabileceğini söyleyebiliriz.

Sonuç

Bu makalede Gordon'un halk psikolojisinin simülasyon teorisi modelinin Churchlandların halk psikolojisinin teori-teori görüşüne yönelttiği tüm eleştirileri bertaraf ettiğini iddia etmiş bulunuyorum. Bunu yaparak bu görüş, halk psikolojisine daha fazla açıklayıcılık gücü vermekte ve onu uygun bir şekilde özlü bir zihin ontolojisine sahip kılmaktadır. Elbette bu modelin iddiaları eleştirilebilir, detaylandırılabilir ve hatta çürütülebilir. Ancak buradaki analizde amacım radikal simülasyonculuğu savunmak değildir. Eğer eleyici materyalizm haklıysa ve halk teorisi sadece bir kurguysa, bunun tek sebebinin Churchlandların onu sadece teori-teori görüşü üzerinden değerlendiriyor olmalarıdır. Bu nedenle, bu makalede, Gordon'un simülasyon görüşünün bir teori-teori görüşü gibi elenemeyeceğini ve bunun yerine nörobiyolojik bir zihin teorisine indirgenmesi gerektiğini (ya da indirgenebileceğini) düşünmenin daha doğru olduğunu savundum. Böylece halk psikolojisinin henüz tarihin epistemoloji çöplüğüne gitmeyi hak etmediğini savunmuş oldum. Şayet bir gün dünya Churchlandların nöro-felsefi eleyici materyalizm programını başlatmaya karar verirse ve Gordon'un ST modeli halen rasyonel bir görüş ise, o gün, halk psikolojisi astrolojinin entelektüel bir homoloğu olarak görülmek zorunda kalmayacaktır.

Kaynakça

- Botterill, G. & Carruthers, P. (1999). *The Philosophy of Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Churchland, M., P. (1979). *Scientific Realism and the Plasticity of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Churchland, M., P. (1981). Eliminative Materialism and Propositional Attitudes. *The Journal of Philosophy*, 78, 67-90.
- Churchland, M., P. (1988). *Matter and Consciousness*. Cambridge: MIT Press.
- Churchland, S., P. (1989). *Neurophilosophy: Toward a Unified Science of the Mind/Brain*. USA: MIT Press.
- Cruz, J. & Gordon, M., R. (2005). Simulation Theory. L. Nadel (Ed.). *Encyclopedia of Cognitive Science* içinde, (3150-3155). Chichester: Wiley.
- Gallese, V. & Goldman, A. (1998). Mirror Neurons and the Simulation Theory of Mind-Reading. *Trends in Cognitive Science*, 2, 493-501.
- Goldman, A. (1993). *Philosophical Applications of Cognitive Science*. Boulder, CO: Westview Press.

- Goldman, A. (1995). Interpretation Psychologized. M. Davies & T. Stone (Eds.). *Folk Psychology* içinde, (74-99). Oxford: Blackwell Publ.
- Gopnik, A. (1993). The Illusion of First-Person Knowledge of Intentionality. *Behavioral and Brain Sciences*, 16, 1-14.
- Gordon, R. M. (1995). Simulation Without Introspection or Inference From Me to You. M. Davies & T. Stone (Eds.). *Mental Simulation* içinde (53-67). Oxford: Blackwell.
- Gordon, R. M. (1996). Radical Simulationism. P. Carruthers & P. Smith (Eds.). *Theories of Theories of Mind* içinde (11-21). Cambridge: Cambridge University Press.
- Fodor, J. (1974). Special Sciences (Or: The Disunity of Science as a Working Hypothesis). *Synthese*, 28(2), 97-115.
- Nichols, S. & Stich, S., P. (2003). How to Read Your Own Mind: A Cognitive Theory of Self-Consciousness. Q. Smith & A. Jokic (Eds.). *Consciousness: New Philosophical Perspectives* içinde (157-200). Oxford: Clarendon Press.
- Riberio, C., A. (2003). *Do Mirror Neurons Support a Simulation Theory of Mind-Reading?*. Erişim tarihi: 23.10.2023, https://www.academia.edu/741288/Do_Mirror_Neurons_Support_a_Simulation_Theory_of_Mind_Reading.
- Röska-Hardy, L. (2002). *Understanding Everyday Mental Concepts: Theory or Simulation?*. Erişim tarihi: 29.09.2023. <https://core.ac.uk/reader/12237112>.
- Stich, S., P. (1996). *Deconstructing the Mind*. New York: Oxford University Press.